

ปัจฉิมบท ตอนที่ ๒

สุธีร์ ทุมทอง

๑๒ สิงหาคม ๒๕๖๐

หลักทั่วไป

อิมสฺมี สติ อิทํ โหติ,
อิมสฺสุปปาทา อิทํ อุปฺปชฺชติ,
อิมสฺมี อสติ อิทํ น โหติ,
อิมสฺส นิโรธา อิทํ นิรุชฺฌติ.

(สํ.นฺิ. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

หลักแจกแจงขยายความ

อวิชชาปัจจัย สงขาร, สงขารปัจจัย วิญญาณ,
วิญญาณปัจจัย นามรูป, นามรูปปัจจัย สฬายตน์,
สฬายตน์ปัจจัย ผสฺโส, ผสฺสปัจจยา เวทนา,
เวทนาปัจจัย ตณฺหา, ตณฺหาปัจจัย อุปาทาน์,
อุปาทานปัจจัย ภโว, ภวปัจจัย ชาตี,
ชาตีปัจจัย ชรามรณํ โสภปริเทวทุกขโทมนสฺสุปายาสา สมภวนฺติ,
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ

(สํ.นํ. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

หลักแจกแจงขยายความ

อวิชชายุ เตวว อเสสวिरาคนිරโรธา สงฺขารนिरโรโธ,
สงฺขารนिरโรธา วิญญานนिरโรโธ, วิญญานนिरโรธา นามรูปนिरโรโธ,
นามรูปนिरโรธา สฬายตทนนिरโรโธ, สฬายตทนนिरโรธา ผสฺสนนिरโรโธ,
ผสฺสนนिरโรธา เวทหนานนिरโรโธ, เวทหนานนिरโรธา ตณฺหานนिरโรโธ,
ตณฺหานนिरโรธา อุปาทานนिरโรโธ, อุปาทานนिरโรธา ภาวนนिरโรโธ,
ภาวนนिरโรธา ชาตินนिरโรโธ, ชาตินนिरโรธา ชรามรณํ
โสภกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นිරุชฺฌนฺติ;
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นिरโรโธ โหติ.

(สํ.นិ. ๑๖/๒๑ ทสพลสูตร)

ประเด็นการบรรยาย

๑. ความสำคัญของปฏิจจสมุปบาท
๒. สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับปฏิจจสมุปบาท
๓. ปฏิจจสมุปบาทที่เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติธรรม
๔. แจกแจงขยายความหลักปฏิจจสมุปบาท
 - ๔.๑ แบบทั่วไป
 - ๔.๒ แบบคร่อม ๓ ชาติ
 - ๔.๓ แบบชาติปัจจุบัน
 - ๔.๔ แบบ ๑ ขณะจิต
 - ๔.๕ แบบระบุอำนาจปัจจัย

๑. ความสำคัญของปฏิจจสมุปบาท

- ๑.๑ เป็นความจริงที่ไม่ขึ้นกับการอุปัติของพระศาสดา
- ๑.๒ เป็นธรรมลึกซึ้งเหนือตรรกะ
- ๑.๓ เป็นธรรมที่พระโพธิสัตว์พิจารณาก่อนตรัสรู้
- ๑.๔ เป็นธรรมเทศนาสายกลาง
- ๑.๕ เป็นอริยญาณธรรม
- ๑.๖ เห็นปฏิจจสมุปบาทชื่อว่าเห็นธรรม
- ๑.๗ รู้ปฏิจจสมุปบาทเป็นสัมมาทิฐิ
- ๑.๘ รู้ปฏิจจสมุปบาทได้ชื่อว่าเป็นสมณะแท้
- ๑.๙ รู้ธรรมะนี้แล้วหมดความสงสัยในขันธอดีตเป็นต้น
- ๑.๑๐ ไม่รู้ธรรมนี้ไม่อาจพ้นอบาย

๑.๑๐ ไม่รู้ธรรมนี้ไม่อาจพ้นอบาย

คมภีโร จายํ ปฏิจฺจสมุปฺปาโท คมภีราวภาโส จ,
เอตสฺส อานนฺท ธมฺมสฺส อนนฺโพรธา อปฺปฏิเวธา
เอวมยํ ปชา ตนฺตาทุลกฺกชาตา คุณฺคณฺฐิกชาตา มุณฺชปพฺพชภูตา
อปาโย ทุกฺคตี วิณีปาตํ **สํสารํ นาตีวตฺตตี.**

(ที.ม. ๑๐/๙๕ มหานิทานสูตร)

ประเด็นการบรรยาย

๑. ความสำคัญของปัจเจกสมุปบาท
๒. สิ่งที่ต้องทราบเกี่ยวกับปัจเจกสมุปบาท
๓. ปัจเจกสมุปบาทที่เกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติธรรม
๔. แจกแจงขยายความหลักปัจเจกสมุปบาท
 - ๔.๑ แบบทั่วไป
 - ๔.๒ แบบคร่อม ๓ ชาติ
 - ๔.๓ แบบชาติปัจจุบัน
 - ๔.๔ แบบ ๑ ขณะจิต
 - ๔.๕ แบบระบุอำนาจปัจจัย

๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้

อิมานิ จตตาริ อริยสัจจานีติ ภิกขเว มยา ธมโม เทสีโต อนิচ্ชหีโต
อสังกิเลฏฐो अनुपवชโซ अपปฏิकुण्णो सम्เนहि พราหมणेहि วิญญูहि..

ฉนฺนํ ภิกขเว ธาตุํ อุปาทาย คพฺภสฺสาวกุกฺกนฺติ โหติ,

โอกุกกนฺติยา สติ นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตณํ,

สฬายตณปจฺจยา ผสฺโส, ผสฺสปจฺจยา เวทนา.

เวทียมานสฺส โข ปนาหํ ภิกขเว อิํ ทุกฺขนฺติ ปญฺญเปมิ

อํ ทุกฺขสมุทโยติ...อํ ทุกฺขนิโรธติ...อํ ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺฐปทา..

(อ.ติก. ๒๐/๖๒ ติตถายตนสูตร)

๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้

กตมณฺจ ภิกฺขเว **ทุกฺขํ อริยสจฺจํ**.

ชาติปิ ทุกฺขา, ชราปิ ทุกฺขา, มรณมฺปิ ทุกฺขํ,
โสภกปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสापิ ทุกฺขา,
อปฺปิเยหิ สมฺปโยโค ทุกฺโข, ปิเยหิ วิปฺปโยโค ทุกฺโข,
ยมฺปิจฺฉํ น ลภติ ตมฺปิ ทุกฺขํ,
สํขิตฺเตน ปณฺจูปาทานกฺขนฺธา ทุกฺขา.

(อ.ติก. ๒๐/๖๒ ตีตถายตนสูตร)

๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้

กตมณฺจ ภิกฺขเว **ทุกฺขสมุทฺยํ อริยสจฺจํ.**

อวิชชาปจฺจยา สงฺขารํ, สงฺขารปจฺจยา วิญฺญาณํ,
วิญฺญาณปจฺจยา นามรูปํ, นามรูปปจฺจยา สฬายตน์,
สฬายตน์ปจฺจยา ผสฺสํ, ผสฺสปจฺจยา เวทนา,
เวทนาปจฺจยา ตณฺหา, ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ,
อุปาทานปจฺจยา ภโว, ภวปจฺจยา ชาตี,
ชาตีปจฺจยา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา สมฺภวานฺติ.
เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส สมุทโย โหติ.

(อ.ติก. ๒๐/๖๒ ติตถายตนสูตร)

๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้

กตมณฺจ ภิกฺขเว **ทุกฺขนิโรธํ อริยสจฺจํ.**

อวิชฺชาเย ตฺวเ ว อเสสวिरาคนิโรธา สงฺขารนิโรโธ,

สงฺขารนิโรธา วิญฺญาณนิโรโธ,

วิญฺญาณนิโรธา นามรูปนิโรโธ, นามรูปนิโรธา สฬายตฺตนนิโรโธ,

สฬายตฺตนนิโรธา ผสฺสนิโรโธ, ผสฺสนิโรธา เวทฺธานิโรโธ,

เวทฺธานิโรธา ตณฺหานิโรโธ, ตณฺหานิโรธา อูปาทานนิโรโธ,

อูปาทานนิโรธา ภวนิโรโธ, ภวนิโรธา ชาตฺตนิโรโธ,

ชาตฺตนิโรธา ชรามรณํ โสภปริเทวทุกฺขโทมนสฺสุปายาสา นิร์ุชฌนฺตํ.

เอวเมตสฺส เกวลสฺส ทุกฺขกฺขนฺธสฺส นิโรโธ โหติ.

(อ.ติก. ๒๐/๖๒ ติตถายตฺตนสูตร)

๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้

กตมณฺจ ภิกฺขเว ทุกฺขนิโรธคามินี ปฏฺิพทา อริยสจฺจํ.

อฺยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโค.

เสยฺยถิํ, สมฺมาทิฏฺฐิ สมฺมาสงฺกปโป,

สมฺมาวาจา สมฺมากมฺมบฺโต สมฺมาอาชีโว,

สมฺมาวายาโม สมฺมาสตี สมฺมาสมาธิ.

(อ.ติก. ๒๐/๖๒ ตีตถายตนสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

อิธ ภิกขเว ภิกขุ ปริวิมฺสมานโน ปริวิมฺสตี

“ยํ โข อิทํ อนเนกวิธํ

นนานุปการกํ ทุกขํ โลเก อุปฺปชฺชตี ชรามรณํ,

อิทํ นฺ โข ทุกขํ กนิทานํ กิสมุทยํ กิชาตีกํ กิปปาวํ,

กิสฺมํ สตี ชรามรณํ โหตี,

กิสฺมํ อสตี ชรามรณํ น โหตี”ติ.

(สํ.น. ๑๖/๕๑ ปริวิมฺสนสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

โส ปริวีมัสมาโน เอวํ ปชานาติ

“ยํ โข อิทํ อนเนกวิธํ

นนานุปการกํ ทุกขํ โลเก อุปฺปชฺชติ ชรามรณํ,

อิทํ โข ทุกขํ ชาตินิทานํชาติสมุทฺยํชาติชาติกํชาติปปภวํ,

ชาติยา สติ ชรามรณํ โหติ,

ชาติยา อสติ ชรามรณํ น โหตี”ติ.

(สํ.นิ. ๑๖/๕๑ ปริวีมฺสนสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

โส ชรามรณญจ ปชานาติ, ชรามรณสมุททยญจ ปชานาติ,
ชรามรณนิโรธญจ ปชานาติ,
ยา จ ชรามรณนิโรธसारูปปคามินี ปฏิปทา, ตญจ ปชานาติ,
ตถา ปฏิปนโน จ โหติ อนุธมมจारी.

อัยม วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส สมมา ทุกฺขกฺขยา
ปฏิปนโน ชรามรณนิโรธาย...

(สํ.น. ๑๖/๕๑ ปริวิมฺสนสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

โส สงฺขารเ จ ปชานาติ, สงฺขารสมุทยญจ ปชานาติ,
สงฺขารนิโรธญจ ปชานาติ,
ยา จ สงฺขารนิโรธสාරูปปคามินี ปฏิปทา, ตญจ ปชานาติ,
ตถา ปฏิปนฺโน จ โหติ อนฺธมฺมจารี.

อโย วุจฺจติ ภิกฺขเว ภิกฺขุ สพฺพโส สมมา ทุกฺขกฺขยา
ปฏิปนฺโน สงฺขารนิโรธาย.

(สํ.น. ๑๖/๕๑ ปริวิมฺสนสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

ยโต โข อาวุโส อริยสาวโก ชาตัญญุ ปชานาติ,
ชาตีสมฺมุตฺตญญุ ปชานาติ, ชาตินิโรธญญุ ปชานาติ,
ชาตินิโรธคามินี ปฏิปทญญุ ปชานาติ.

เอตฺตาวตฺตปิ โข อาวุโส อริยสาวโก สัมมาทิฏฺฐิ โหติ,
อุชฺศตาสฺส ทิฏฺฐิ, ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต,
อาคโต อิมํ สหุทฺธมมํ.

(ม.มฺ. ๑๒/๔๓ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

กตมา ปณาวุโสชาติ. กตโมชาติสมุทโย.

กตโมชาตินิโรธ. กตมาชาตินิโรธคามินีปฏิบัติ.

ยาเตสํเตสํสตฺตานํตมฺหิ ตมฺหิ สตฺตนิกาเย

ชาติสยฺชาติ โอกกนฺติ นิพฺพตฺติ อภินิพฺพตฺติ

ขณฺธานํ ปาตุภาโว อายตฺนानํ ปฏิลาโภ; อโย วุจฺจตาวัโสชาติ.

ภวสมุทฺยาชาติสมุทโย, ภวนิโรธาชาตินิโรธ;

อโยเมว อริโย อฏฺฐงฺคิโก มคฺโคชาตินิโรธคามินีปฏิบัติ.

เสยฺยถิํ. สมนฺมาทิฏฺฐิ ... สมนฺมาสมาธิ.

(ม.มู. ๑๒/๔๓ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

ยโตะ โข อาวุโส อริยสาวโก วิญญานนฺจ ปชานาติ,
วิญญานสมุททยนฺจ ปชานาติ, วิญญานนีโรธนฺจ ปชานาติ,
วิญญานนีโรธคามินี ปฏิปทนฺจ ปชานาติ.

เอตตาวตাপิ โข อาวุโส อริยสาวโก สมมาทิฏฺฐิ โหติ,
อุชฺศตาสุส ทิฏฺฐิ, ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมนฺนาคโต,
อาคโต อิมํ สหุทฺทมํ.

(ม.มฺ. ๑๒/๑๐๑ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค

กตมํ ปนาวุโส วิญญานํ. กตโม วิญญานสมุทโย.

กตโม วิญญานนิโรธ. กตมา วิญญานนิโรธคามินี ปฏิปทา.

ฉยิเม อาวุโส วิญญานกายา: จกขุวิญญานํ โสตวิญญานํ
ฆานวิญญานํ ชิวหาวิญญานํ กายวิญญานํ มโนวิญญานํ.

สงฺขารสมุทยา วิญญานสมุทโย, สงฺขารนิโรธา วิญญานนิโรธ,

อยเมว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค วิญญานนิโรธคามินี ปฏิปทา.

เสยฺยถิํ. สมฺมาทิฏฺฐิ ... สมฺมาสมาธิ.

(ม.มู. ๑๒/๑๐๑ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นต่อแรกสุด

อนมตคฺโคยฺ ภิกฺขเว สํสาโร,
ปุพฺพา โภภี น ปญฺญาติ อวิชฺชาเนวฺรณานํ
สตฺตานํ ตณฺหาสยฺโอยชนานํ สนฺธาวตํ สํสرتํ.
(สํ.นิ. ๑๖/๑๑๒๔ ติณกัฏฐสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นต่อแรกสุด

ปุริมา ภิกฺขเว โภฏี น ปญฺณายติ อวิชฺชาย
อิโต ปุพฺเพ อวิชฺชา นาโหสี,
อถ ปจฺฉา สมภวี”ติ. เอวญฺเจตํ ภิกฺขเว วุจฺจติ,
อถ จ ปน ปญฺณายติ “อิทปฺปจฺจยา อวิชฺชา”ติ.
อวิชฺชมฺปาหํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
โก จาหาโร อวิชฺชาย, “ปญฺจ นีวรณา”ติสฺส วจฺนียํ.
ปญฺจปาหํ ภิกฺขเว นีวรเณ สาหาเร วทามิ, โน อนาหาเร.
โก จาหาโร ปญฺจนฺนํ นีวรณานํ, “ตีณิ ทฺวํจฺจริตานี”ติสฺส วจฺนียํ.

(อ.ทสก. ๒๔/๖๑ อวิชชาสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นต่อแรกสุด

ตีณิปาห์ ภิกขเว ทุจฺจริตานิ สาหารานิ วทามิ, โน อนาหารานิ.

โก จาหาโร ตินฺณํ ทุจฺจริตานํ, “**อินฺทริยาสํวโร**” ติสฺส วจนียํ.

อินฺทริยอสงฺวรมฺปาห์ ภิกขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.

โก จาหาโร อินฺทริยอสงฺวรสฺส, “**อสฺตาสมฺปชฅณฺ**” ติสฺส วจนียํ.

อสฺตาสมฺปชฅณฺมฺปาห์ ภิกขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.

โก จาหาโร อสฺตาสมฺปชฅณฺสฺส, “**อโยนิโส มนสิกาโร**” ติสฺส วจนียํ.

(อ.ทสก. ๒๔/๖๑ อวิชชาสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นต่อแรกสุด

อโยนิโส มนสิการมฺปาหํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
โก จาหาโร อโยนิโส มนสิการสฺส, “อสุสฺสทฺธิยนํ” ติสฺส วจฺนียํ.
อสุสฺสทฺธิยมฺปาหํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
โก จาหาโร อสุสฺสทฺธิยสฺส, “อสุทฺธมฺมสฺสวณํ” นตฺติสฺส วจฺนียํ.
อสุทฺธมฺมสฺสวณมฺปาหํ ภิกฺขเว สาหารํ วทามิ, โน อนาหารํ.
โก จาหาโร อสุทฺธมฺมสฺสวณสฺส, “อสุปฺปฺริสสํเสโว” ติสฺส วจฺนียํ.
อิตฺติ โข ภิกฺขเว อสุปฺปฺริสสํเสโว ปฺริปุโร อสุสฺสทฺธมฺมสฺสวณํ ปฺริปุเรติ,..
เอวเมตฺติสฺสา อวิชฺชาย อาหาโร โหติ, เอวญฺจ ปาปริฺปุริ.

(อ.ทสก. ๒๔/๖๑ อวิชชาสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นตอแรกสุด

ยโต โข อาวุโส อริยสาวโก อวิชชณฺจ ปชานาติ,
อวิชชาสมุทฺทยณฺจ ปชานาติ, อวิชชานีโรธณฺจ ปชานาติ,
อวิชชานีโรธคามินี ปฏฺฐิปทณฺจ ปชานาติ.

เอตฺตาวตฺตปิ โข อาวุโส อริยสาวโก **สมฺมาทิฏฺฐิ** โหติ,
อุชฺศตาสฺส ทิฏฺฐิ, ฌมฺเม อเวจฺจปฺปสาเทน สมฺนฺนาคโต,
อาคโต อิมํ สทฺธมฺมํ.

(ม.มฺ. ๑๒/๑๐๓ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๓ ไม่มีเหตุต้นตอแรกสุด

กตมา ปณาวุโส อวิชชา. กตโม อวิชชาสมุทโย.
กตโม อวิชชานิโรธ. กตมา อวิชชานิโรธคามินี ปฏิปทา.
ยัม โข อาวุโส ทุกฺখে อณฺเณ, ทุกฺขสมุทเย อณฺเณ,
ทุกฺขนิโรเธ อณฺเณ, ทุกฺขนิโรธคามินียา ปฏิปทาย อณฺเณ.
อยมฺ วุจฺจตาวุโส อวิชชา.

อาสวสมุทยา อวิชชาสมุทโย, อาสวนิโรธา อวิชชานิโรธ.
อยมเว อริโย อฏฺฐังคิโก มคฺโค อวิชชานิโรธคามินี ปฏิปทา.

(ม.มฺ. ๑๒/๑๐๓ สัมมาทิฏฐิสูตร)

๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน

“โก นุ โข ภาณเต **มุสตี**”ติ.

“โน กลโล ปโยห”ติ ภควา อโวจ,

“มุสตี”ติ อหํ น วทามิ. “มุสตี”ติ จาหํ วเทยฺย,

ตตรสฺส กลโล ปโยห “โก นุ โข ภาณเต มุสตี”ติ.

เอวญจาหํ น วทามิ. เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย

“กิปฺพจฺยา นุ โข ภาณเต ผสฺโส”ติ. เอส กลโล ปโยห,

ตตร กลลํ เวยฺยาकरणํ

“สพฺยาตนปฺพจฺยา ผสฺโส, ผสฺสปฺพจฺยา เวทนา”ติ.

(สํ.นិ. ๑๖/๑๒ โมลียปักคฺคฺนสูตร)

๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน

“โก นุ โข ภนุเต **เวทยตี**”ติ.

“โน กลโล ปโณห”ติ ภควา อโวจ,

“เวทยตี”ติ อหํ น วทามิ. “เวทยตี”ติ จาหํ วเทยฺย,

ตตรสฺส กลโล ปโณห “โก นุ โข ภนุเต เวทยตี”ติ.

เอวญจาหํ น วทามิ. เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย

“กิปฺพจฺยา นุ โข ภนุเต เวทนา”ติ. เอส กลโล ปโณห,

ตตร กลลํ เวยฺยาकरणํ

“ผสฺสปฺพจฺยา เวทนา, เวทนาปฺพจฺยา ตณฺหา”ติ.

(สํ.นิ. ๑๖/๑๒ โมลียัคคฺขุนสูตร)

๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน

“โก นุ โข ภนุเต **ตณฺหียตี**”ติ.

“โน กลฺโล ปโยห”ติ ภควา อโวจ,

“ตณฺหียตี”ติ อหํ น วทามิ. “ตณฺหียตี”ติ จาหํ วเทยฺย,

ตตฺรสุส กลฺโล ปโยห “โก นุ โข ภนุเต ตณฺหียตี”ติ.

เอวญจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย,

“กิปฺพจฺยา นุ โข ภนุเต ตณฺหา”ติ. เอส กลฺโล ปโยห,

ตตฺร กลฺลํ เวยฺยาकरणํ

“เวทนาปฺพจฺยา ตณฺหา, ตณฺหาปฺพจฺยา อูปาทานน”ติ.

(สํ.นិ. ๑๖/๑๒ โมลียัคคฺขุนสูตร)

๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน

“โก นุ โข ภนฺเต อุปาทิยตี”ติ.

“โน กลฺโล ปโยห”ติ ภควา อโวจ,

“อุปาทิยตี”ติ อหํ น วทามิ. “อุปาทิยตี”ติ จาหํ วเทยฺย,
ตตฺรสุส กลฺโล ปโยห “โก นุ โข ภนฺเต อุปาทิยตี”ติ.

เอวญฺจาหํ น วทามิ, เอวํ มํ อวทนต์ โย เอวํ ปุจฺเจยฺย

“กิปฺปจฺจยา นุ โข ภนฺเต อุปาทานนุ”ติ, เอส กลฺโล ปโยห,
ตตฺร กลฺลํ เวยฺยาकरणํ

“ตณฺหาปจฺจยา อุปาทานํ, อุปาทานปจฺจยา ภโว”ติ ...

เอวเมตฺสุส เกวลสุส ทุกฺขกฺขนฺธสุส สมฺมทโย โหติ.

(สํ.นิ. ๑๖/๑๒ โมลียัคคฺขุนสูตร)

๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน

อณฺณตโร ภิกฺขุ ภควนฺตํ เอตทโวจ

“กตมํ นุ โข ภนฺเต ชรามรณํ, กสฺส จ ปนฺธิํ ชรามรณนุ”ติ.

“โน กสฺสโล ปณฺโห”ติ ภควา อโวจ ...

เอเต เต ภิกฺขุ อุโภ อนฺเต อนุปคมฺม มชฺฌเมน ตถาคโตะ

ธมฺมํ เทเสติ “ชาติปจฺจยา ชรามรณ นุ”ติ.

(สํ.น. ๑๖/๓๕ อวิชชาปัจจยสูตร)

๒.๕ ที่มาแห่งความหลากหลาย

ธาตุนानตตํ ภิกขเว ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ สลฺยณานานตตํ,
สลฺยณานานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ สงฺกปฺปนานตตํ
สงฺกปฺปนานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ผสฺสนานตตํ,
ผสฺสนานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ เวทณานานตตํ,
เวทณานานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ฉนฺทณานตตํ,
ฉนฺทณานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริฬาหณานตตํ,
ปริฬาหณานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ปริเยสนานานตตํ,
ปริเยสนานานตตํ ปฏิจฺจ อูปฺปชฺชติ ลาภานานตตํ.

(สํ.นิ. ๑๖/๔๓ พาทิรผัสสนานัตตสูตร)

๒.๖ ปัจจัยการในจิตใจและปัญหาสังคม

อิติ โข ปเนตํ อานนท เวทนํ ปฏิจฺจ ตณฺหา,
ตณฺหํ ปฏิจฺจ ปริเยสนา, ปริเยสนํ ปฏิจฺจ ลาภ,
ลาภํ ปฏิจฺจ วินิจฺฉโย, วินิจฺฉยํ ปฏิจฺจ ฉนฺทราโค,
ฉนฺทราคํ ปฏิจฺจ อชฺโณสํ, อชฺโณสํ ปฏิจฺจ ปริคฺคโห,
ปริคฺคหํ ปฏิจฺจ มจฺจริยํ, มจฺจริยํ ปฏิจฺจ อารกฺโข. **อารกฺขาธิกรณํ**
ทณฺธาทานสตฺถาทานกลหวิคฺคหวิวาทตฺวํตฺวํเปสฺสญฺญมฺสวาทา
อนเเก ปาปกา อกฺุสลา ธมฺมา สมภวนฺติ.

(ที.ม. ๑๐/๑๐๓ มหานิทานสูตร)

๒. สิ่งที่ควรทราบเกี่ยวกับปัจจุสมุปบาท

- ๒.๑ อริยสัจที่ใครๆ คัดค้านไม่ได้
- ๒.๒ ทุกอาการเป็นอริยสัจและมีข้อปฏิบัติเป็นอริยมรรค
- ๒.๓ ไม่มีเหตุต้นตอแรกสุด
- ๒.๔ ปฏิเสธความมีตัวตน
- ๒.๕ ที่มาแห่งความหลากหลาย
- ๒.๖ ปัจจยាកารในจิตใจและปัญหาสังคม

สวัสดีครับ